

regizor de film
despre:

Spectacol și universul copilăriei

— Încercăm, în acest număr al revistei noastre, să declanșăm o discuție mai amplă în jurul unei teme de o importanță capitală: influența educativă a teatrului, ascendentul său spiritual asupra celor mai tinere generații, a adolescenților, a copiilor. Dumneavoastră, Elisabeta Bostan, ați pătruns în universul copilăriei printr-o poartă apropiată, a filmului, sinteti „înăuntru”. Cum vedeți lucrurile de-acolo ?

E. B. Toate observațiile mele pornesc de la film și se întorc tot acolo ; însă e adevărat că unele se potrivesc și teatrului.

În primul rând, se produce prea puțin spectacole ; Teatrul „Creangă”, Teatrul „Tândărică” sînt niște capete de pod, niște puncte de contact. Pentru un filtru normal, care să dea un număr corespunzător de realizări de valoare, e nevoie de o cantitate mult mai mare. Problema se pune la fel cam peste tot în lume ; la festivalurile de film pentru copii, operele artistice într-adevăr demne de acest nume sînt știute, numărate pe degete, inventariate ca piesele unei colecții de tablouri. Restul e producția de serie, care slujește drept bază a selecției. Raportul acesta specific între număr și calitate, vizibil mai sever decît în alte domenii ale artei, îi este immanent. Deși multora li se pare simplu să distrezi copiii, e teribil de greu să izbutești pentru ei un spectacol bun. Există o probă : dacă place și celor mari, atunci abia e bun pentru copii ; dacă tatăl obosit, preocupat de o mie de probleme, care și-a smuls două ore dinmîncă dimineața pentru a-și îndeplini obligația paternă, are sentimentul că s-a sacrificat, partida e pierdută ; dacă s-a

destins și el, a ris cu poftă, întors o clipă la seninătate, am cîștigat.

O influență educativă profundă, un veritabil ascendent spiritual, e însă cu totul altceva decît a aduce copiii înconștienți, o dată pe săptămînă, la reprezentația care se nîmrește să fie pe afiș, avînd grijă, eventual, ca zarva în sală să nu fie prea mare. Ceea ce se întîmplă acolo înăuntru și ceea ce se petrece mai tîrziu în capul copilului e un proces care de multe ori ne scapă. Cred că preocupările sînt uneori mărunte și prea compartimentate, prea fragmentate. Profesorii, educatorii, consideră, firește, importantă învățătura, „distracția”, însă, li se pare secundară. Eventual, recunosc dreptul la existență filmelor și pieselor care vehiculează *telles-quelles* preceptele și normele pedagogice. Părinții vor ca odraslele să fie cuminți și să ia note bune. Noi, creatorii, ne plivim fiecare stratul și ne îngrijim să avem succes cu el. Dar cei mici nu vor să se simtă la spectacol tot la un fel de școală, refuză spontan și cu înverșunare ce li se pare impus. Ca să-i cucerești, trebuie să le dai senzația că nu-i „educi”, ci le oferi o bucurie, o relaxare. În fond, ei au instinctiv dreptate, educația adevărată nu e un tabel de principii, de interdicții și de sfaturi, ci un *continuum*. Educația pentru cultură se confundă cu educația pentru viață, pentru muncă. Trebuie să ținim mai departe de dădăceala plicticoasă, spre emoțiile profunde, care formează caracterul, gîndirea, conștiința. Exact ca și atunci cînd ne adresăm adulților.

Aș dori să ajungem la stadiul cînd educația viitorilor spectatori se va face prin școală, pedagogii ocupîndu-se să introducă opera de artă în viața de fiecare zi, obișnuindu-i pe copii să vadă, să judece, să

aibă preferințe, să treacă dincolo de suprafață, de atracția peripețiilor. Tot așa și în privința atenției pe care o acordă familia acestei ucenicii, însoțindu-l pe copil la început la spectacolele vârstei lui, apoi introducându-l, treptat, și în lumea celor ce nu i se adresează în mod special, dar îi sînt cît de cît accesibile. La drept vorbind, am o aversiune față de categorisirea în „pentru copii” și „pentru adulți”. O sală unde stau alături maturi și copii e un lucru foarte important și foarte bun; adultul se ocupă de copil, îi influențează purtarea și-l ajută să gîndească. Asta stabilește și în familie o comuniune voioasă, părintele se apropie mai firesc de copil, îl înțelege mai bine.

Sînt lucruri care trebuie făcute la ora unei anumite vârste, și neapărat făcute bine. Încerc să acreditez ideea organizării unor cursuri de vară, unde creatorii și pedagogii să se întâlnească pentru un schimb de păreri; e o lume pe care trebuie s-o ațragem de partea noastră, cu atît mai mult cu cît viața în societatea modernă rezervă un loc tot mai mare cinematografului, mijloacelor audio-vizuale.

— *Ă propos de viața modernă: ce fel de spectacole își doresc copiii din ziua de azi?* „Marile iubiri” ale copilăriei noastre sînt demodate pentru ei? Cum arată copilăria modernă față de copilăria eternă?

E. B. Foarte complicat doza de euceriri și pierderi... Să „panoramăm”. Pe de o parte, copiii de azi gîndesc și acționează în funcție de televizor. Văd și știu de toate, sînt mai evoluți — nu ne putem prefăce că asta nu înseamnă nimic. Pe de alta, viața lor e destul de dură: sînt mult timp singuri, pînă înțîn n-au timp să stea de vorbă cu ei, ziua le e împărțită de un program strict. Totul e însoțit de prescripții — telefonul, autobuzul, aragazul care trebuie stins, cheia casei legată de un șnur... Sînt familii care, încercînd să-i ocrotească de realitățile mai aspre, cad în greșcala de a-i crește artificial, fabricînd copii de seră. Civilizația orașelor moderne acoperă lumea cu un strat de asfalt; cei născuți și crescuți aici n-au sentimentul spațiului, nu știu să alerge pe dealuri la soare, nu cunosc natura — plantele, animalele... N-are rost să ne lamentăm, aceasta e epoca; s-o vedem așa cum e, ca s-o putem domina și să creștem oameni normali, sănătoși, întregi. Din acest gînd s-a născut „Năică”: a descoperi și a cultiva în copil minunatele lui daruri naturale, a-l ajuta să trăiască o viață deplină.

Orizontul spectacolului pentru copii trebuie să fină seama de orizontul realității. Nu cred însă că e bine să se absolutizeze viziunea științifico-fantastică — asta poate secătui sensibilitatea. Elementele de basm nu și-au pierdut deloc atracția, e încă nevoie de zîne și feți frumoși, fiindcă e nevoie de poezie. E și foarte, foarte mare nevoie de un

rația care se dă e cam mică și de factură ieftină, situațiile sînt rudimentare (tip alu necare pe o coajă de banană). Mă gîndesc la umorul care declanșează inteligența, puterea de asociație, stimulează dezvoltarea gîndirii. Nu, „marile iubiri” nu s-au demodat — fiindcă erau desăvîrșite. Vezi Disney: descătușarea absolută, dăruirea absolută, sinceritatea absolută, joaca de-a adevăratele.

Da, copiii moderni sînt copiii dintotdeauna — în sensul că înțeleg și sînt mai profund, dar văd și imaginează altfel despre obiect decît adulții. Cînd construiești lumea spectacolului trebuie să vezi cu ochii lor, nu să te apleci spre ei cu „drăgălășenie” și indulgență, convins că vei face din niște făpturi mici și prostețe oameni mari și înțelepți. Să te joci alături de ei cu toată seriozitatea. Nimic nu detestă copiii mai tare decît să ne prefacem că sîntem și noi copii, să mimăm copilăria; atunci, ne privesc stînjeniți, iar tot ce facem iese prost.

— *Dumneavoastră ați inventat în film un univers poetic aparte. Nu e nici realitate de fiecare zi, nici ficțiune, ci un fel de decolare, de plutire într-o realitate sui-generis, vrăjită. Aveți sentimentul că pe această lungime de undă copiii au receptat exact ce-ați vrut să le spuneți?*

E. B. Copiii au modul lor de a privi: spre deosebire de cei mari, care „acceptă convenția”, fantezia lor liberă primește totul ca pe cel mai firesc lucru din lume; și bucuratul care cîntă pregătind torturi enorme, și șoricelii care dansează, și transformarea severei educatoare în zîna „Veronicile” au fost o experiență nemaipomenită. Am avut și succes, sigur că asta e ținta oricărui autor, aș fi ipocrită să neg plăcerea de a fi creat o modă muzicală în lumea grădinițelor și a școlilor. Dar a fost ceva mai mult. În unele școli, învățătorii au dat temă o compunere despre film și mi-au trimis caietele. De la Buhuși am primit un plic cu desene inspirate din film; în cele mai multe, revine imaginea soarelui — în centrul peisajului, sau Veronica într-un cap de soare, sau zîna în soare. Am avut ocazia să le arăt unui psiholog și unui psihanalist. Amîndoi mi-au spus că filmul a dat copiilor senzația de aer, de lumină, de optimism. Un asemenea test înseamnă foarte mult pentru mine.

Am dus-o pe mica interpretă a Veronicăi, la prezentarea filmului, într-o sală plină de prichindei de seama ei; după vizionare, a coborît și s-a amestecat printre ei. Am observat cum mulți căutau s-o atingă, să se convingă că e reală și făcută din același material cu ei. Parcă s-a topit sub ochii mei un perete de sticlă între ecran și viață; în asemenea clipe, ai senzația că poți să atingi sufletele cu mîna...